

LAGRÅDET

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2003-02-25

Närvarande: f.d. justitierådet Hans Danelius, regeringsrådet Gustaf Sandström, justitierådet Dag Victor.

Enligt en lagrådsremiss den 13 februari 2003 (Utrikesdepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om konsulärt ekonomiskt bistånd.

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av kammarrättsassessorn Bo Nordelius.

Förslaget föranleder följande yttrande av Lagrådet:

6 §

Enligt den föreslagna paragrafen skall den som har råkat i nöd eller annan svårighet i utlandet under vissa förutsättningar ha rätt till konsulärt ekonomiskt bistånd. Förslaget innebär en ändring i förhållande till 1 § i den nu gällande lagen såtillvida som det där anges att en person under de närmare angivna förhållandena "kan erhålla" bistånd men inte att han eller hon "har rätt till" bistånd. En jämförelse med 4 § i samma lag, där det sägs att en person som berövats friheten "är berättigad" att erhålla ekonomiskt bistånd, styrker uppfattningen att det i 1 § inte ansetts vara fråga om en rättighet i egentlig mening utan snarare om en möjlighet att erhålla bistånd. Den föreslagna formuleringen anknyter emellertid till vad som gäller enligt t.ex. 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453).

Om det, som föreslagits i remissen, anses böra vara fråga om en rättighet för den enskilde till ekonomisk hjälp, bör det ställas större krav på precision i lagtexten. Framför allt måste inskränkningarna i rättigheten ha klart stöd i lagtexten och inte endast i motiven eller i föreskrifter på lägre nivå. Det bör alltså i lagtexten kunna hämtas stöd för att vägra att utge bistånd till en person som genom eget förvållande har hamnat i en nödsituation, t.ex. genom att upprepade gånger resa utomlands utan att ha medel till uppehälle eller hemresa, eller som har försummat sin skyldighet att betala tillbaka tidigare lämnat bistånd. Användningen i den remitterade texten av ordet "råkat" kan därvid inte anses utgöra tillräckligt stöd för tolkningen att det endast är fråga om svårigheter som uppkommit utan den enskildes egen förskyllan. En möjlig lösning kunde vara att i första stycket av den föreslagna paragrafen tillfoga en andra mening av innehåll att bistånd får vägras en person om de ekonomiska svårigheterna är resultatet av hans eller hennes eget förvållande eller om han eller hon har missbrukat rätten till bistånd eller om andra särskilda skäl föreligger.

Lagrådet vill också fästa uppmärksamheten vid en fråga av mera speciell art. Den föreslagna paragrafen täcker knappast det fallet att en person som avses i 3 eller 4 § avlidit utomlands och någon anhörig eller annan begär ekonomiskt bistånd till begravning. Av remissen (s. 56) synes emellertid framgå att bistånd skall kunna lämnas i vissa sådana fall. Lagrådet förordar att dessa fall behandlas i en särskild paragraf, varvid dock vissa tillägg kan behöva göras även i 3 och 4 §§, eftersom det här blir fråga om att utge bistånd till den avlidnes anhöriga eller dödsbo på grundval av den avlidnes svenska medborgarskap eller bosättning i Sverige.

9-13 §§

Lagrådet konstaterar att de fall som behandlas i 14 och 15 §§ utvidgar återbetalningsskyldigheten enligt 9 § och anser att de lämpligen bör behandlas i ett andra och ett tredje stycke i denna paragraf. Genom en sådan placering blir också möjligheten till jämkning eller eftergift enligt 13 § – till skillnad mot vad som är fallet i den föreslagna texten – tillämplig även i dessa fall, vilket synes naturligt.

Jämkning och eftergift enligt 13 § bör enligt Lagrådets mening gälla de fall där det föreligger en verklig återbetalningsskyldighet enligt lagen men inte de fall där återbetalning skall ske om det med hänsyn till omständigheterna är skäligt eller där det är möjligt att avstå från krav på återbetalning när särskilda skäl föreligger. I sådana fall kan ju samma omständigheter som normalt skall kunna föranleda jämkning eller eftergift beaktas redan vid fastställandet av om återbetalningsskyldighet föreligger.

Med beaktande av vad nu sagts och efter ytterligare redaktionella justeringar kan 9-13 §§ lämpligen få följande utformning:

"9 §

Om bistånd har lämnats enbart enligt 6 §, skall den som fått biståndet betala tillbaka detta till staten.

Om den som fått biståndet är under 18 år, är även hans eller hennes vårdnadshavare återbetalningsskyldig.

Om den som fått biståndet är sjöman eller i annan befattning anställd ombord på svenskt fartyg och biståndet har lämnats för att täcka kostnader som fartygets redare är ansvarig för enligt författning eller avtal, är även redaren återbetalningsskyldig.

10 §

Om bistånd har lämnats enligt 7 § för rättegång eller förundersökning om brott och den som fått biståndet har dömts för brottet, skall han eller hon betala tillbaka biståndet till staten. Har den som fått biståndet frikänts för brottet, är han eller hon inte återbetalningsskyldig annat än om särskilda skäl föreligger. Har den som fått biståndet varken dömts eller frikänts, är han eller hon återbetalningsskyldig i den mån det med hänsyn till omständigheterna är skäligt.

11 §

Om bistånd har lämnats enligt 7 § för annat än rättegång eller förundersökning om brott, skall den som fått biståndet betala tillbaka det till staten i den mån det med hänsyn till omständigheterna är skäligt.

12 §

Om bistånd har lämnats enligt 8 §, är den som fått biståndet inte återbetalningsskyldig annat än om särskilda skäl föreligger.

13 §

Återbetalningsskyldighet enligt 9 § och 10 § första meningen får jämkas eller efterges om den betalningsskyldiges personliga eller ekonomiska förhållanden eller omständigheterna i övrigt föranleder det.

Vid återbetalning enligt 10 och 11 §§ skall 31 kap. 1 § tredje stycket rättegångsbalken tillämpas."

19 §

I första stycket anges att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om rätten till konsulärt ekonomiskt bistånd. Vid föredragningen har upplysts att avsikten varit att rätten till bistånd genom sådana föreskrifter skulle kunna både utvidgas och inskränkas.

Lagrådet vill framhålla att, om det i 6 § ges en rätt till bistånd med vissa där angivna undantag, det materiella innehållet i dessa bestämmelser inte får ändras genom föreskrifter på lägre nivå (jfr 8 kap. 17 § regeringsformen).